

Information till användare

Detta dokument innehåller de tabeller som finns i kapitel 9.4 Behandling av såret och huden runt såret i det nationella vårdprogrammet för svårläkta sår. Versionerna här är identiska med tabellerna i vårdprogrammet, men har en extra kolumn för lokala noteringar, till exempel produktnamnen på lokalt upphandlade förband i respektive kategori. Skriv ut den eller de tabeller ni önskar och sätt upp på lämplig plats till stöd för val av förband i det kliniska arbetet.

Kunskap är en färskvara, nya förbandstyper utvecklas och andra kan komma att fasas ut. En arbetsgrupp (NAG) under det nationella programområdet för hud- och könssjukdomar utvärderar och uppdaterar därför vårdprogrammet regelbundet, och nya versioner kan förväntas tillkomma ungefär vartannat år. På RiksSårs hemsida kan du alltid hitta den senast tillgängliga versionen av förbandstabellerna för utskrift.

Vänliga hälsningar

RiksSårs och NAG Svårläkta sår i samverkan

Tabell 1. Mål, metod och preparattyp för huden runt såret.

Mål	Metod	Preparattyp	Egna noteringar
Skydda sårkanter mot maceration	Omgivande hud och sårkanter skyddas mot maceration/uppluckring genom att använda mjukgörande kräm och barriärskydd.	Barriärskydd – silikonbaserade produkter, feta krämer, vaselin eller krämer med zinkoxid.	
Undvik hudskada	Kvarvarande krämrester ska tas bort regelbundet för att motverka växt av bakterier. Detta måste utföras med försiktighet för att undvika skada på huden. Krämrester utgör vanligtvis en risk då det blir lager på lager som det växer bakterier i samt att det gnuggas och orsakar en hudskada när inotyol/zinkpasta ska avlägsnas.	Använd förslagsvis hudvänlig olja för att avlägsna krämrester.	
Motverka maceration	Det är viktigt att välja ett förband som kan ta hand om aktuell vätskemängd.	Förband med hög uppsugningsförmåga och spärrskikt vid vätskade sår/mycket sekret/fuktånga i hudveck. Barriärfilm för hudskydd runt sår hos patienter med kraftigt vätskande sår som tex venösa bensår [60]. Undvik: Gasvävskompresser/absorptionsförband (ABS) (utan superabsorbent) då de blir våtvarma omslag vilket kan leda till hudskada med smärta.	
Behandla inflammation och eksem	Det är vanligt med eksematös omgivande hud framför allt vid venösa bensår. Komplettera med lokalbehandling med kortisonkräm [61]. Var observant på eventuell kontaktallergi vid kvarstående eksem trots adekvat eksembehandling eller avvikande utseende. Remittera då till hudmottagning.	Kortisonkräm (grupp II-III).	

Tabell 2. Stöd i valet av lämpliga förbandsgrupper utifrån olika sårstatus.

Sårstatus	Mål med lokalbehandling	Preparattyp / val av förband	Egna noteringar
Rena eller tunt fibrinbelagda sår, lätt till måttligt vätskande sår	Skydda ett läkande sår och upprätthålla optimal fuktbalans. För att främja läkning välj ett förband eller kombination av förband som kan sitta så länge som möjligt (½-1 vecka). Tunn fibrinbeläggning försvinner ofta med fuktighetsbevarande behandling.	<ul style="list-style-type: none"> • Polyuretanskums förband • Hydrokolloidala förband • Hydrogel (kombineras med lämpligt ytterförband) 	
Små spridda rena ytliga sår	Skydda sårytan	<ul style="list-style-type: none"> • Salvkompress • Silikonförband 	
Torra svarta nekroser som täcker hela sårytan	Vid fotsår med arteriell insufficiens eller diabetesrelaterat fotsår, håll nekrosen torr och låt såret demarkera sig (avgränsa sig). Nekrotiska tår spontanamputerar ofta efter demarkering. Annan svart nekros kan ofta avlägsnas mekaniskt.	<ul style="list-style-type: none"> • Torra kompresser 	
Sår med biofilm	Avlägsna biofilm (inkapslade bakterier som fäster vid fibrin och nekroser) eftersom det hämmar sår läkningen. Lokalt antiseptikum (10–20 minuter) på kompresser vid varje omläggning efter rengöring och debridering för att minska biobörda.	<ul style="list-style-type: none"> • Sårspolväska/sårgel med PHMB eller hypoklorit • 0,1 % Kaliumpermanganat • 0,5–1% Ättiksyrelösning • Förband med PHMB, jod eller silver 	
Fibrinbelagda, nekrotiska eller smärtsamma sår	Nekroser och fibrin hämmar läkningen och behöver lösas upp för att kunna avlägsnas från såret. Undvik förband som fastnar i såret då de kan orsaka smärtavid avlägsnandet.	<ul style="list-style-type: none"> • Hydrogel • Hydrokolloidala förband • Polyuretanskumsförband med silikon och/eller surfaktant och glycerin 	
Hypergranulation (så kallat svallkött)	Minska hypergranulationsvävnaden i såret	En liten klick grupp 3 steroid under hydrokolloidförband. Trycket kan förstärkas genom att man rullar en kompress hårt och tejpar fast den på plattans översida. Steroidbehandling ska bara upprepas en till två gånger.	

Sårstatus	Mål med lokalbehandling	Preparattyp / val av förband	Egna noteringar
Koloniserade och infekterade sår	<p>Debridera, rengör och lägg om med tätare intervall för att minska biobörda.</p> <p>Välj bakteriehämmande förband med optimalt omhändertagande av eventuell sårsekretion.</p> <p>Perorala antibiotika har indikation vid kliniska tecken på mjukdelsinfektion i omgivande vävnad.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Hydrofobt förband Jodförband Silverförband Sårspolvätska/sårgel med PHMB eller hypoklorit Medicinsk honung Polyuretanskumförband med PHMB 	
Kraftigt vätskande sår	<p>Identifiera och åtgärda möjliga orsaker, exempelvis infektion och otillräcklig kompressionsbehandling.</p> <p>Förbandet behöver omhänderta vätska för att undvika maceration/uppluckring av sårkanter.</p> <p>Täta förbandsinspektioner ger indikation för om förbanden behöver bytas. Ibland kan kombinationen av förband möjliggöra byta av endast ytterförbandet.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Alginat – kan även användas i sårhåla Gelbildande förband-kan även användas i sårhåla Vätsketransporterande polyuretanskum med lätt häftande yta ska kombineras med ytterförband, gärna en superabsorbent Superabsorbenter (polyuretanskumförband med superabsorbent) - kombineras ofta med ett lämpligt primärförband 	
Illaluktande sår Infekterade och illaluktande sår	Identifiera orsak till lukt vilket ofta är kombination av död vävnad och bakterier – debridera, rengör och välj bakteriehämmande förband och lägg om med tätare intervall, ibland dagligen	<ul style="list-style-type: none"> Kolförband Medicinsk honung Bakteriebindande kol Silverförband Jodförband 	
Vätskande sår med skadad eller ömtålig omkringliggande hud	Behov av en skyddande yta mot såret där man kan byta ytterförbandet tätare.	<ul style="list-style-type: none"> Polyuretanskum med lätt häftande yta 	
Lättblödande sår	Omhändertagande av trögflytande vätska, stillar blödning. Blödning kan vara ett första tecken på sårinfektion.	<ul style="list-style-type: none"> Alginat Antimikrobiell sårprodukt vid lokal sårinfektion 	

Tabell 3. Olika förbandstyper och dess användningsområden, listas i alfabetisk ordning. (2-sidig tabell)

Förbandstyp	Användningsområde	Egna noteringar
Alginater	Alginatförband används till vätskande och blödande sår. Förbanden tillverkas av alger som suger upp vätska. Förbandet bildar en gel i kontakt med sårvätska och är lätt att avlägsna [49,63].	
Gelbildande fiberförband	Fiberförband är ett högabsorberande gelbildande förband som används till mycket vätskande sår. Förbandet bildar en gel, vilket ger en fuktig sårmiljö, gör det skonsamt mot såret och gör det lätt att avlägsna. Det passar till sår som vätskar eller blöder, svårläkta sår, till exempel fot- eller bensår och trycksår, och läggs då på torrt. Gelbildande förband kan också förfuktas med natriumklorid eller vatten och användas för att exempelvis hålla blottlagda sensorer fuktiga. Finns även med silver [49,63].	
Geler och hydrogelförband	Hydrogeler håller såret fuktigt, är ofta smärtbehandlande och har också en upprensande förmåga på fibrinbeläggningar och nekroser. Stimulerar autolytisk rengöring av såret. Används under ett annat sekundärförband. Kan leda till maceration (uppluckring) av sårkanter om för stor mängd läggs i såret [49,63].	
Hydrokolloidala förband	Hydrokolloidala förband är tättslutande och skapar en fuktighetsbevarande sårmiljö vilket underlättar upplösning av fibrinbeläggningar och nekroser. Förbandet passar till fibrinbelagda, nekrotiska sår och lätt vätskande sår. Det kan sitta på ett par dagar, upp till en vecka, och har ofta en smärtbehandlande effekt. Vid fotsår hos personer med diabetes och infekterade sår, där såren kräver täta inspektioner, används ocklusiva förband restriktivt. Försiktighet krävs vid skör hud [49,63]. Ocklusiva förband ska undvikas vid pyoderma gangraenosum och vid hypertensivt sår, då dessa förband kan ge snabb progress av såret.	
Kollagena förband	Används på rena, granulerande sår för att påskynda sårhelingsprocessen.	

Förbandstyp	Användningsområde	Egna noteringar
Polyuretanskumförband	Polyuretanskumförband absorberar vätska och håller den kvar i förbandet, vilket minskar risken för uppluckring av omkringliggande hud men behåller fukten i såret. Förbandet passar för lätt till måttligt vätskande sår och kan kombineras med hydrogeler. Olika polyuretanskumförband har olika absorptionsförmåga. En del polyuretanskumförband innehåller skonsamma antiseptiska medel. Polyuretanskumförband med silikonyta minskar smärta vid förbandsbyten [49].	
Superabsorbenter/ Superabsorberande förband	Förband som har hög absorberande förmåga används vid måttligt till kraftigt vätskande sår. Vätskan suges in i förbandens kärna vilket ger en torr yta mot såret utan att fastna.	
Sårbäddsskydd	Sårbäddsskydd används ibland närmast såret för att skydda granulationsytan. Sårbäddsskyddet ser ut som ett nät och är antingen gjort av silikon eller behandlat med salva för att minska risken för att täckförband ska fastna i såret [49,63].	

Tabell 4. Preparat vid kraftig biobörda, sårinfektion.

Preparat vid kraftig biobörda	Användningsområde	Egna noteringar
Förband med polyhexanide (PHMB)	Vid misstanke om biofilm och vid kraftig biobörda/sårinfektion kan förband med polyhexanide användas [49,63].	
Förband och produkter som innehåller surfaktantmedel	Används för upprepning, reducerar inflammation och infektion, har ofta en smärtstillande effekt [49,63].	
Hydrofoba förband	Bakterie- och svampbindande förband används för att minska bakteriemängden i sår och vid svampinfektioner. Förbanden finns bland annat som kompress, tamponad, polyuretanskum och superabsorbent. Förbanden får inte kombineras med salvor eller krämer, vaselin eller andra feta produkter. Dessa förstör förmågan att binda mikroorganismer [49,63].	
Jodförband	Jodpreparat används vid koloniserade sår och infekterade sår, vätskande, fibrinbelagda sår, vid fuktiga nekroser, och vid illaluktande sår Preparaten finns som pasta, puder eller kompresser [63].	
Kaliumpermanganatlösning	Används i form av omslag eller pensling direkt på huden (kutan lösning 0,1 %) eller som badtillsats (3 %-lösning spädes 1–2 ml per liter vatten) framför allt till rikligt vätskande venösa bensår och vid vätskande eksem. Lösningen är upptorkande, klådstillande och bakteriehämmande [32, 66].	
Medicinsk honung	Medicinsk honung kan i vissa fall framkalla kortvarig sveda i såret. Honungsförband är bakteriedödande och kan förhindra lukt [32,49].	
Silverpreparat	Silverpreparat finns i olika beredningsformer och av olika fabrikat. De är verksamma som lokalbehandling vid olika typer av infektioner med aeroba och anaeroba bakterier. De finns även i kombination med kol [32, 49].	
Ättiksyra lösning 0,5%/ salva 0,15%	Används till sår koloniserade eller infekterade med <i>Pseudomonas aeruginosa</i> . Sänker PH-värdet i såret vilket resulterar i bakteriehämmande effekt [32, 49].	

Tabell 5. Preparat vid dålig lukt.

Preparat vid dålig lukt	Användningsområde	Egna noteringar
Kolförband	Förband innehållande aktivt kol har luktreducerande egenskaper. Illalukt finns framför allt vid infekterade sår, infekterade sår vätskar mycket varför dessa förband ofta är kombinerade förband som har stor vätskeuppsugande förmåga.	
Medicinsk honung	Medicinsk honung har antimikrobiell effekt och kan förhindra dålig lukt. Medicinsk honung kan dock innehålla propolis (och andra restprodukter) som kan ge upphov till kontaktallergi [68]. Medicinsk honung har renats för att minimera risk för restprodukter och rekommenderas framför allt till sårpatienter i palliativ vård.	